

טועמיה חיים זכו / תבלין של שבת

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת רנ, א - ישכים בבוקר ביום ששי להכין צרכי שבת, ואפילו יש לו כמה עבדים לשמשו ישתדל להכין בעצמו שום דבר לצרכי שבת כדי לכבדו, כי רב חסדא היה מחתך הירק דק דק; ורבה ורב יוסף היו מבקעין עצים; ור"ז היה מדליק האש; ורב נחמן היה מתקן הבית ומכניס כלים הצריכים לשבת ומפנה כלי החול; ומהם ילמד כל אדם, ולא יאמר: לא אפגום כבודי, כי זה הוא כבודו שמכבד השבת.

מגן אברהם ס"ק א - מצוה לטעום התבשילין וצריך לטעום מכל תבשיל בע"ש.

משנה ברורה ס"ק ב - מצוה לטעום מכל תבשיל בע"ש כדי לתקן יפה כהוגן ועיין בספר שלחן שלמה דהטעימה בשבת מכל מין בודאי היא מצוה ורמז לזה טועמיה חיים זכו.

שער הציון סימן רנ ס"ק ח - אליה רבה. ובשולחן שלמה משמע דעצם הטעימה היא מצוה.

ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים רנ, ו - הכנת הסעודות לשבת - מצוה לטעום מהתבשילים של שבת בערב שבת, כדי לראות אם הם מתוקנים לאכילה, כדי שיהיו נאכלים בשבת לעונג. וסמך לדבר, טועמיה חיים זכו. וכל הטועם תבשילו בערב שבת, מאריכין לו ימיו ושנותיו. ונכון לטעום מכל מין ומין. וירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכולתו.

הערה שם 81. כי טעימת התבשיל בערב שבת יסודתו בהררי קודש, כמבואר **בשער הכוונות דף סב ע"ב**, ושזה כמכין סעודה למלך שטועם התבשילים אם הם טובים, או חסרים תבלין, כדי שיתקנם, וזה הוראה שמקבל האורח בסבר פנים יפות, וזה סוד "טועמיה חיים זכו" וכו', וכנראה שדברים אלו אשתמיטו מהרב מאורי אור חלק קן טהור דף קפח ע"ב, שהשיג על אלה שכתבו לטעום התבשיל בערב שבת בסוד טועמיה חיים זכו, וכתב על זה בסודם אל תבוא נפשי, ולא נמצא כזאת חס וחלילה על הפסוק, וגם לא מצינו מי מהאמוראים בשבת קיט. שיעשה כן לכבוד שבת, עיין שם, ואילו ראתה עינו הבדולח דברי האר"י ז"ל לא היה כותב כן, ולכן יש להקל גם בערב שבת אחר חצות, שקודם תשעה באב לטעום...

אולם מצאתי בשו"ת התעוררות תשובה חלק ב סימן קסט, שכתב שהואיל ומצוה לטעום התבשיל בערב שבת, מותר לטעום בערב שבת חזון ולפלוט, אבל לבלוע יש להחמיר אפילו בפחות מכשיעור, עיין שם. וכן כתב בשו"ת עין אליעזר סימן מח, שיטעום ויפלוט, אבל לבלוע לא, עיין שם, ולכן המחמיר תבוא עליו ברכה, והמיקל יש לו אילן גדול לסמוך עליו...

של"ה מסכת שבת פרק נר מצוה - וכל מה שקונה ומכין ומבשל לשבת, יאמר 'דבר זה אני קונה או מבשל לכבוד השבת'. ואז מתפשט הקדושה בזה התבשיל, וריחו נודף מעין רוחני. והכל לפי מה שהוא אדם, וכפי שיעור מעשיו ומחשבתו ודביקותו. ועל זה רומז המאמר דפרק כל כתבי (שבת קיט א) אמר ליה קיסר לרבי יהושע בן חנניא, מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף. אמר לו, תבלין אחד יש לנו ושבת שמו, שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף. אמר לו, תן לי הימנו. אמר לו, כל המשמר [את] השבת מועיל לו, ושאינו משמר [את] השבת אין מועיל לו, עד כאן. על פי האמת יש תבלין ששמו שבת, ומוזכר במשנה (מעשרות פ"ד מ"ה), אבל מכל מקום רמז על השבת, ואמר שאין מועיל אלא אם כן משמר את השבת, רומז בזה שני עניינים כאחד, דהיינו שומר שבת בפיו ובלשונו, שאומר זה יהיה לכבוד שבת, ואז אמירה זו פועלת, כששומר באמת אחר כך שבת כהלכותיו, שומר שבת מחללו.

ועל - כן נהגו אנשי מעשה, לטעום התבשילין בערב שבת, כדי לתקן כהוגן, ויהיו נאכלים לתאוה. וכן מצאתי בשם ירושלמי, 'טועמיה חיים זכו' (תפלת מוסף לשבת), מצוה לטעום קודם השבת טעם תבשילין של שבת לכבודה, עד כאן. ואחר כל המעשים הללו ואחר הדלקת נרות, יצא לקראת שבת לקבלה כסדר המוזכר בתיקוני שבת.

שבת קיט, א - אמר לו קיסר לרבי יהושע בן חנניא: מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף? - אמר לו: תבלין אחד יש לנו, ושבת שמו, שאנו מטילין לתוכו - וריחו נודף. אמר לו: תן לנו הימנו! - אמר לו: כל המשמר את השבת - מועיל לו, ושאינו משמר את השבת - אינו מועיל לו.

ילקוט שמעוני תורה פרשת בראשית רמז טז - ברכו בטעמים רבינו הקדוש עשה סעודה לאנטונינוס בשבת הביא לפניו תבשילין צוננין אכל וערב לו ועשה לו סעודה בחול הביא לפניו תבשילין רותחין אמר לו אותן ערבו לי יותר מאלו אי"ל תבלין אחד הן חסרין אי"ל וכי קורלין של מלך חסר כלום אי"ל שבת הן חסרין אית לך שבת.

משנה מסכת מעשרות פרק ד משנה - ר' אלעזר אומר השבת מתעשרת זרע וירק וזירין וחכמים אומרים אינו מתעשר זרע וירק אלא השחלים והגרגיר בלבד:

ר' עובדיה מברטנורא - השבת - כך שמה בערבי, ובלע"ז אניט"ו: **רא"ש** - שבת - אניש:

שם משמואל בראשית פרשת לך לך - ולפי האמור יש לפרש דברי המדרש (פי"ב) בפסוק ויברך אלקים את יום השביעי, ברכו במטעמים, רבינו עשה סעודה לאנטונינוס בשבת וכו' אכל מהם וערב לו, עשה לו סעודה בחול וכו' אי"ל אותן ערבו לי יותר מאלו, אי"ל תבלין אחד הם חסרין אי"ל וכי יש קלרין של מלך חסר כלום, אי"ל שבת הם חסרין אית לך שבת. והיינו כי ארס הנחש פוגם בטעם המאכל, אך בשבת שאין הטבע כ"כ מגושם ואין לכחות החיצוניים שליטה כ"כ, ואדרבא ערקין לנוקבא דתהומא רבא, שוב מאיר האור החוזר מן לעתיד, ונשתנה הטעם לשבח מעין העתיד, וזהו הענין שברכו במטעמים:

שבת כג, ב - דביתהו דרב יוסף הות מאחרא ומדלקת לה, אמר לה רב יוסף: תניא לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד האש, ועמוד האש משלים לעמוד הענן. סברה לאקדומה, אמר לה ההוא סבא: תנינא, ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר.

עין אי"ה שבת א, פרק ב, לא - אור השבת, המאיר ומענג, המרבה שלום וקדושה, בהעירו את הלב לאור התורה, אור החיים והשלום הנובע מנחל קדושת האמונה והבטחון בעז' ד' הנקנה בקדושת השבת, בלבם של ישראל, רומז ג"כ בכלל להאורה הגדולה העתידה להאיר כל מחשכי ארץ, אור ד' וכבודו בהופיעו בעולם, עת תמלא הארץ דעה את ד', ליום שכולו שבת. הרחבת דעת התורה ודעת האלקים המה מאורות להכין לבבם של הראויים לקבל את האור העתיד, ובאשר עת לכל חפץ ע"כ יש להשריש שכל דבר יפה בעתו. וזה האור בעצמו, שבבא זמנו, והעולם כבר הוכשר ליהנות מאור גדול, הוא מועיל ומישר ומקרר לאור ד' טובו ואמתו, הנה אם יתאמץ אחד להורידו ולהאירו טרם בא עתו, לא לברכה יהי' כי לא יוכלו רבים לסובלו, יזוקו ממנו ויטעו בו, ויהפך על ידם לאפלה מנודחת. אמנם העיקר הוא מה שצריך להכיר, שכל ההפכים כולם שמסבות מתהפכים, הם כולם קשורים זה לזה ופונים לתכלית האורה האמתית שהכין ד' בטובו שתגלה בבא עתה. ע"כ אין ראוי להכיר כי התקופה שלפני האורה דבר אין לה עם האורה, לא כן, יחש גדול יש ביניהן, והיא מכשרת את האורה לבא דוקא ע"י חשכתה. עמוד הענן, החשיך מעט, וע"י אותה הקדרות יצאה פעולתו, עמוד האש האיר, וע"י הארתו יצאה פעולתו. כן בתמידות ישנן פעולות יוצאות דוקא ע"י הקדרות וחשכת אור הדעת, חשכת אור הצדק ואור יראת ד' ואהבתו. מובן הדבר שאינן פעולות מותרות לעצמן כ"א מחוברות להכשיר את פעולת ההארה והן פועלות חליפות, בירידה ועליה, עליה וירידה, הכל בסדר ערוך מהמסדר העליון יתברך. ע"כ עמוד הענן משלים לעמוד האש, ועמוד האש משלים לעמוד הענן. החול עם השבת ג"כ יש להם יחש זה. ראוי אמנם להראות שהשבת יש לה יחש גדול עם החול, משפיעה עליו ומקבלת ג"כ רושם מצדו, כדי שדוקא ע"י החול תוכר פעולת השבת ותכנה. ע"כ אין ראוי לאחר הדלקת הנר של שבת עד זמן היותר מאוחר, שהוא כהוראה שאין חלק לחול כלל באותה האורה, לא כן, החול הוכן כדי לקחת ממנו הכשר לאורה של שבת. ע"כ ראוי שלא לאחר, כדרך שהשלים עמוד הענן לעמוד האש ועמה"א לעה"ע, להוראת היחש שביניהם והתאחדם. אמנם להקדים ג"כ אינו ראוי יותר מדאי, להורות שאמנם כאשר האורה מתאחרת ראויה היא להתאחר, ומה שהוא טוב ונאה ומאיר בעתו לא יעלה יפה שלא בזמנו, כי עת לכל חפץ. ע"כ לא יקדים ולא יאחר.